УДК 346.9 (043.2)

Гелич А.О.,
к.ю.н.,
Самборська А.Г.,
студентка,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ

КЛАСИФІКАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ ЯК ПРАВОВОГО ЗАСОБУ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗОВНІШНЬО-ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Заходами господарсько-правової відповідальності, що застосовується до суб'єктів господарювання у зовнішньоекономічній діяльності є певні господарсько-правові санкції. В умовах подальшої кодифікації господарського законодавства важливою стає проблема теоретико-правового обґрунтування господарських санкцій як правового засобу відповідальності за порушення господарського законодавства у зовнішньоекономічній діяльності [2].

Актуальним є те, що норми про відповідальність за порушення законодавства про зовнішньоекономічну діяльність є найбільш уразливою частиною зовнішньоекономічного законодавства, що негативно позначається на його ефективності в цілому. Повинні бути розроблені самі правила, за недотримання яких встановлюється відповідальність з огляду на їх повноту, несуперечність, чіткість, інші якісні характеристики. У ряді випадків на практиці питання про відповідальність втрачає сенс в умовах наявності обійти обмеження або заборону. Важливим фактором є досягнення адекватності розпоряджень, підкріплюваних санкціями, що не виключає необхідності зафіксувати в нормах права не тільки міри відповідальності, а й конкретні підстави та порядок їх застосування.

Господарські санкції у Господарському кодексі України [3] (далі – ГК України) визначаються у двох розуміннях. По-перше, ст. 20 ГК України передбачає, що господарські санкції застосовуються як захист прав суб'єктів господарювання. По-друге, згідно із ст. 217 ГК України, господарськими санкціями визнаються заходи впливу на правопорушника у сфері господарювання, в результаті застосування яких для нього настають несприятливі економічні та/або правові наслідки, тобто господарські санкції встановлюються як правовий засіб відповідальності у сфері господарювання.

Поділ господарських санкцій на заходи захисту та відповідальності розрізняє їх за підставами застосування, соціальним призначенням та функціями, які виконуються. Основна відмінність заходів захисту від заходів відповідальності полягає у тому, що перші застосовуються при об'єктивно протиправній поведінці, а другі – при винній протиправній поведінці.

На сьогоднішній день законодавством передбачено широке коло заходів господарсько-правової відповідальності, що застосовуються до суб'єктів господарювання у зовнішньоекономічній діяльності. Умовно санкції можна класифікувати за різними підставами.

І. В залежності від суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, до яких застосовуються санкції, їх можна поділити:

1. За колом суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності: а) індивідуальні (наприклад, стягнення штрафу з конкретного суб'єкта господарювання за неповернення валютної виручки у встановлений законодавством строк (ст. 4 Закону України "Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті"); б) колективні (наприклад, застосування тимчасового зупинення зовнішньоекономічної діяльності до суб'єктів однієї промислової сфери (ст.37 Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність" [4]) або припинення імпортних операцій щодо ввозу конкретної групи товарів (ст. 245 ГК України), якщо це може зашкодити економіці країни.

2. В залежності від транснаціонального характеру зовнішньоекономічної діяльності: а) санкції, що застосовуються до резидентів – національних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (наприклад, безоплатне вилучення суми податку (мита), не сплаченого за прихований об'єкт оподаткування); б) санкції, що застосовуються до нерезидентів – іноземних суб'єктів господарювання (спеціальні санкції, що застосовуються до нерезидентів за недодержання законодавства щодо зовнішньоекономічної діяльності).

ІІ. За наслідками санкції поділяються на:

1. попереджувальні;
2. каральні;
3. компенсаційні.

ІІІ. За підставами застосування:

1. санкції – заходи захисту (застосовуються до суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності іншою стороною контракту як забезпечення належного виконання зобов'язання, або державою, якщо діяльність такого

суб'єкта може завдати шкоди національній економічній безпеці України);

2. санкції – заходи відповідальності (застосовуються за порушення господарського законодавства національним суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності або його іноземним контрагентом, тобто підставою застосування є факт правопорушення).

З наведеного переліку господарсько-правових санкцій слід зробити висновок, що зазначені санкції являються єдиним правовим засобом відповідальності у зовнішньоекономічній діяльності та застосовуються для попередження правопорушення або припинення, ліквідації його наслідків, покарання правопорушника або є гарантією здійснення зобов'язання.

Література

1. Адамовська О. Штрафні санкції та заздалегідь встановлені збитки / О. Адамовська // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – №8. – С. 45-48.

2. Ганич О.А. Класифікація господарсько-правових санкцій як правового засобу відповідальності у зовнішньоекономічній діяльності / О.А. Ганич / [Електронний доступ]. – Режим доступу: http://ua.convdocs.org

3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №18, №19-20, № 21-22. – Ст. 144.

4. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" від 16 квітня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 29. – Ст. 377.

УДК 346.1(043.2)

Козирєва В.П.,
к.ю.н., доцент,
Сакир О.А.,
студент,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ САНКЦІЙ ЯК ЗАСОБУ ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Із прийняттям Господарського кодексу України від 16 січня 2003 р. № 436-IV та Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. № 435-IУ

значних змін зазнали численні положення українського законодавства, у тому числі інститут юридичної відповідальності.

У випадках невиконання будь-якого договірного зобов'язання може застосовуватися загальна форма відповідальності у вигляді обов'язку боржника відшкодувати збитки, що були спричинені правопорушеннями кредитору. При цьому не має значення, чи була така умова у договорі, чи ні. Така відповідальність передбачена у законі. Але для притягнення боржника до відшкодування збитків треба, щоб ці збитки дійсно мали місце.

На жаль, як свідчать практика і статистика, не всі договори, укладені суб'єктами господарської діяльності, у майбутньому виконуватимуться належним чином. При цьому можливість застосування до порушника заходів відповідальності набуває достатньо великого значення. Такі заходи передбачені українським законодавством, вони також можуть бути деталізовані, уточнені, або навіть змінені договором порівняно з нормами, встановленими законом.

Отже, заходи відповідальності за неналежне виконання договірних зобов'язань передбачені ЦК України та ГК України. При цьому ЦК України є загальним нормативно-правовим актом, який регулює особисті майнові та немайнові відносини фізичних і юридичних осіб, тоді як ГК України -спеціальним, оскільки він регулює правовідносини, що виникають між суб'єктами господарювання та іншими учасниками господарських відносин. У тому випадку, коли окремі правовідносини, що виникають між суб'єктами господарювання, не врегульовані ГК України, вони регулюються ЦК України як правовим актом загального характеру.

Неустойкою (штрафом, пенею) визнається визначена законом або договором грошова сума, яку боржник зобов'язаний передати кредитору у випадку невиконання або неналежного виконання зобов'язання.

Під законною неустойкою переважне коло фахівців звичайно розуміють таку неустойку, яка не лише безпосередньо встановлена для певних правовідносин законом, який визначає і її розмір і умови її стягнення, а і правова дія якої настає безпосередньо в силу цього закону, незалежно від волі контрагентів, тобто, незалежно від того чи була між сторонами угода щодо неустойки чи ні [1,с.10].

Як зазначається, законна неустойка стягується з боржника незалежно від того, передбачена вона в зобов'язанні чи сторони обмежилися посиланням на нормативний акт або взагалі не згадали про неї[2,с.402].

Інколи законну неустойку деякі автори в юридичній літературі нази-